

NGUYỄN DANH VÂN

Kỹ thuật canh tác cây ăn trái

Cây bưởi

● Quyển 1

NHÀ XUẤT BẢN TỔNG HỢP
THÀNH PHỐ HỒ CHÍ MINH

Nguyễn Danh Văn

Kỹ thuật canh tác cây ăn trái

Cây bưởi

● Quyển 1

NHÀ XUẤT BẢN TỔNG HỢP
THÀNH PHỐ HỒ CHÍ MINH

LỜI GIỚI THIỆU

Do hiệu quả kinh tế cao, những năm gần đây nhiều nhà vườn đã cải tạo vườn tạp, nhiều chủ hộ đã chuyển đổi cơ cấu cây trồng cũ hiệu quả kinh tế thấp sang trồng chuyên canh cây ăn trái. Đặc biệt từ khi có phong trào lập trang trại để sản xuất trái cây hàng hóa ở một số vùng trọng điểm cây ăn trái của miền Đông Nam bộ, ĐBSCL, một số tỉnh trung du phía Bắc thì diện tích canh tác cây ăn trái ngày một gia tăng. Từ việc trồng nhỏ lẻ phân tán trong nhân dân mang tính chất tự cung tự cấp là chính đến nay đã hình thành một số khu vực trồng cây ăn trái tập trung chuyên canh trên diện rộng để sản xuất trái cây hàng hóa. Diện tích canh tác cây ăn trái của cả nước đã lên đến gần 740 ngàn ha (năm 2006) với nhiều chủng loại khác nhau, trong đó có nhiều loại trái cây đặc sản có giá trị xuất khẩu và kinh tế cao.

Từ phong trào này nhiều nhà vườn chuyên canh cây ăn trái mới ra đời. Do đây là một lĩnh vực mới đối với họ nên nhiều chủ vườn đã tỏ ra lúng túng trước những vấn đề kỹ thuật cụ thể trong quá trình canh tác.

Để góp phần đáp ứng những nhu cầu cấp bách của nhà vườn, giúp nhà vườn có thêm những hiểu biết cơ bản về kỹ thuật canh tác cây ăn trái. Tác giả đã biên Bộ tài liệu "Kỹ thuật canh tác cây ăn trái". Bộ tài liệu này gồm nhiều quyển, mỗi quyển sẽ giới thiệu về kỹ thuật canh tác một loại cây ăn trái đang được trồng nhiều ở nước ta và sẽ lần lượt được xuất bản, phát hành phục vụ quý bạn đọc.

Sách viết dễ hiểu và hết sức cụ thể đối với từng biện pháp kỹ thuật, có tính chất cầm tay chỉ việc. Hy vọng cuốn sách sẽ là một tài liệu hướng dẫn thiết thực cho bà con nhà vườn, người trực tiếp sản xuất ra trái cây cho xã hội. Đồng thời cũng là một tài liệu tham khảo bổ ích cho cán bộ kỹ thuật trong lĩnh vực trồng trọt, bảo vệ thực vật và những ai quan tâm đến lĩnh vực sản xuất cây ăn trái.

Xin trân trọng giới thiệu cùng bạn đọc.

Tiến sĩ **VÕ MAI**
Phó Chủ tịch Trung
ương Hội làm vườn Việt
Nam (VACVINA)

I. NGUỒN GỐC

Nhiều tác giả cho rằng rất khó xác định được nguồn gốc của các cây có múi (trong đó có cây bưởi), vì nhóm cây này có rất nhiều chủng loại khác nhau và đó là những cây trồng lâu năm, có diện phân bố rộng từ xích đạo lên tới vĩ tuyến 43 độ, từ mặt biển lên tới núi cao 2.500m. Nhưng dù sao đa số các tác giả cũng cho rằng nguồn gốc phần lớn cây có múi là ở vùng giáp ranh giữa Ấn Độ và Trung Quốc.

Bưởi cũng như chanh yên, phật thủ, gốc ở Trung Quốc, Ấn Độ, Đông Dương và cũng được trồng chủ yếu ở đây. Có thể chúng là những giống được thuần dưỡng sớm nhất.

Bưởi có hai loài: Bưởi (*Citrus grandis*) và bưởi chùm (*Citrus paradisi*). Bưởi chùm có nguồn gốc ở vùng Caribê, được trồng phổ biến ở Mỹ và các nước thuộc Địa Trung Hải, không có hoặc rất ít ở các nước vùng châu Á. Việt nam và các nước thuộc vùng Đông Nam Á chủ yếu trồng các giống thuộc loài *grandis*. Đây là loài rất đa dạng về giống, do có sự lai tạo tự nhiên giữa chúng với các loài khác

trong chi citrus. Sự khác nhau giữa các giống không chỉ ở đặc điểm hình thái, kích thước trái mà còn ở chất lượng và màu sắc thịt trái.

Bưởi là giống cây có múi chịu khí hậu nóng ẩm nhất, chúng được trồng suốt từ Bắc chí Nam của nước ta từ bao đời nay. Ngoài việc dễ trồng, ăn ngon, lại còn được dùng để chưng cúng trên bàn thờ tổ tiên... nên ở nông thôn gần như nhà nào cũng có trồng.

Do thu được huê lợi cao nên cây bưởi ngày càng được nhiều nhà vườn thích trồng, và dần dần đã hình thành những vùng trồng tập trung mang tính chuyên canh để sản xuất hàng hóa. Những giống bưởi ngon như bưởi năm roi, bưởi da xanh, bưởi đường Biên Hòa, bưởi Phúc Trạch, bưởi Đoan Hùng... ngày càng được nhân rộng trong nhân dân. Trồng bưởi không khó, nhưng để đạt năng suất cao, giá thành hạ, thu được nhiều lợi nhuận... thì cần phải áp dụng đúng những khâu kỹ thuật cơ bản.

II. ĐẶC ĐIỂM THỰC VẬT HỌC

Cây bưởi (*Citrus spp.*) thuộc họ cam (Rutaceae), chúng thuộc nhóm thân gỗ, cao khoảng 5-6 mét.

Tuổi thọ có thể tới 50 năm, nhưng hiện nay do sự chăm sóc không tốt, mặt khác chúng bị nhà vườn (chủ yếu là ở những vườn trồng chuyên canh sản xuất mang tính chất hàng hóa) tìm mọi cách để khai thác triệt để như xiết nước, phun, bón hóa chất... để xử lý ra hoa trái vụ, ép cây ra nhiều đợt hoa, đợt trái... nhằm thu được lợi nhuận cao nên tuổi thọ đã giảm đi rất nhiều.

Thân có gai cứng, gai ngay, dài, có khi tới 6-7 cm, ra nhiều cành, đặc biệt cành vượt mọc rất khoẻ. Trong một năm có thể ra 3-4 đợt cành. Tùy theo chức năng của cành trên cây mà người ta đặt tên các loại cành như sau:

- Cành mang trái, là những cành có mang trái, cành ngắn, nhỏ mau tròn mình, thường mọc ra trong mùa xuân.

- Cành mẹ, là cành tạo ra cành mang trái, cành to khoẻ, tròn mình, thường phát triển mạnh trong mùa hè và mùa thu.

- Cành dinh dưỡng là tên chỉ chung cho tất cả các loại cành trong giai đoạn chưa ra hoa trái, thường mọc ra ở tất cả các mùa trong năm.

- Cành vượt, là loại cành được mọc thẳng lên bên trong tán cây từ những cành chính hay từ thân cây. Loại cành này thường được mọc ra trong mùa

hè, phát triển mạnh, đẹp, màu xanh lá to, bóng láng, đôi khi có gai rất dài. Cành này sử dụng nhiều chất dinh dưỡng của cây mà không có lợi nhiều, do non, mềm nên rất thích hợp cho nhiều loại sâu bệnh (nhất là sâu hại) phát sinh, phát triển, vì thế nếu thấy không cần thiết phải giữ lại để tạo khung tán cho cây (khi cây còn non, chưa có hoa trái) thì nên cắt tỉa bỏ.

Lá đơn, dạng phiến, hình bầu dục hơi nhọn ở đầu, lá to dày xanh đậm, không có lông, mép lá có răng nhỏ, gân phụ 5-6 cặp, có eo lá (cánh lá) rất lớn, có đốt ở đáy phiến lá. Trên lá có chứa nhiều túi tinh dầu thơm.

Rễ cọc (nếu cây được trồng từ hạt), phát triển chủ yếu ở tầng đất mặt, với độ sâu khoảng 50 cm trở lên. Sự phân bố của rễ tùy thuộc vào một số yếu tố như tầng đất canh tác, hình thức nhân giống, mực thủy cấp trong vườn, kỹ thuật trồng... Nhìn chung rễ bưởi thường mọc cạn, đa số rễ hút dinh dưỡng được phân bố ở gần lớp đất mặt, vì thế cần phải giữ cho lớp đất mặt luôn tươi xốp và không nên cuốc xới nhiều ảnh hưởng đến bộ rễ.

Hoa mọc từ nách lá, thành chùm nhỏ, chùm hoa ngắn, không có lông, đài hình chén màu xanh, cánh hoa trắng, dài từ 2-3,5 cm. Vòi nhị nhỏ và dài, dính nhau thành từng cụm, bầu nhụy tròn. Hoa ra

nhieu, nhưng rụng cũng nhiều nên tỷ lệ đậu trái không cao. Hạt có hai lá mầm màu trắng, hạt đơn phôi.

Trái to, hình tròn, hơi dẹp hay hình trái lê... tùy theo giống. Trọng lượng trung bình của trái thường vào khoảng trên dưới 1,3 kg tùy theo giống, tuy nhiên có những giống như "Bưởi chưng" (chủ yếu dùng để chưng trên bàn thờ tổ tiên trong các dịp lễ tết) ở Châu Thành (Tiền Giang) có những trái nặng tới 4-5 kg. Vỏ trái màu xanh, khi chín chuyển dần sang màu vàng xanh hoặc vàng tùy theo giống hoặc vùng địa lý. Trên vỏ có nhiều túi tinh dầu thơm. Cũng giống như những cây thuộc nhóm cây có múi khác trái bưởi cũng có ba phần là ngoại quả bì, trung quả bì và nội quả bì. Ngoại quả bì là phần vỏ ngoài của trái gồm có biểu bì và lớp cu tin dày. Trung quả bì là phần phía trong kể ngoại quả bì, đây là một lớp gồm nhiều tầng tế bào hợp thành, có màu trắng, hay hồng nhạt (tùy theo giống), người ta quen gọi là cùi. Nội quả bì gồm có múi trái được bao quanh bởi vách mỏng trong suốt, bên trong vách múi là những sợi đa bào được phát triển, lớn dần trong quá trình phát triển của trái và chứa đầy dịch nước (còn gọi là con tép), trong dịch nước có chứa đường và axit (chủ yếu là axit citric) tỷ lệ đường và axit thay đổi tùy theo tuổi của trái, giống bưởi, điều kiện canh tác...

III. YÊU CẦU ĐIỀU KIỆN NGOẠI CẢNH

Bưởi không kén đất lắm, chúng có thể trồng được trên nhiều loại đất khác nhau, tuy nhiên nếu trồng trên đất xấu, cần cỗi thì phải đầu tư nhiều hơn, đặc biệt là phân bón sẽ phải nhiều, do vậy hiệu quả kinh tế sẽ thấp hơn khi trồng trên nền đất tốt.

Đất trồng bưởi tốt nhất là loại đất có kết cấu tốt, giàu mùn (hàm lượng mùn từ 2-2,5% trở lên), tơi xốp giữ ẩm tốt, thoáng khí (hàm lượng chứa ôxi phải từ 1,2-1,5%). Tầng canh tác dày (khoảng trên 1 mét). Độ chua (pH) thích hợp từ 5,5-7,5 (tốt nhất từ 6-7). Không bị úng nước trong mùa mưa. Mực nước ngầm phải sâu ít nhất 1,5 mét.

Thực tế cho thấy, các vùng trồng bưởi tập trung chuyên canh nổi tiếng của nước ta đa số nằm ở những vùng đất phù sa ven các sông, suối rất thích hợp cho cây bưởi, vì thế không những chúng cho năng suất cao mà còn cho phẩm chất rất tốt, đã góp phần tạo lên thương hiệu lâu năm của một số loại bưởi nổi tiếng.